

DOI: 10.5604/01.3001.0055.5687

Andrzej Czupryński

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej
e-mail: aczuprynski@wsb.edu.pl

Paweł Lubiewski

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej
e-mail: pawel.lubiewski@wsb.edu.pl

Tomasz Safjański

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej
e-mail: tsafjanski@wsb.edu.pl

Jarosław Struniawski

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej
e-mail: jstruniawski@wsb.edu.pl

Bernard Wiśniewski

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej
e-mail: bwisniewski@wsb.edu.pl

Akty sabotażu na morzu jako przejaw działań dywersyjnych w warunkach kryzysu polityczno-militarnego

STRESZCZENIE

Dywersja stosowana była od zawsze, kiedy dochodziło do orężnej konfrontacji przeciwnych stron. Mieści się ona w grupie działań asymetrycznych rozumianych jako te, w których występuje dysproporcja pomiędzy walczącymi stronami. Obejmuje ona swym zasięgiem ląd, powietrze, morze i cyberprzestrzeń. Współczesne zagrożenia dywersyjne podlegają zmianom. Wskazują one na wyraźne zacieranie się różnic pomiędzy klasycznymi środkami walki a tymi, które nie mieszczą się w katalogu militarnych. Sprawia to, że skuteczne przeciwstawienie się im oraz minimalizacja skutków ich wystąpienia wymaga badań naukowych wykorzystujących również otwarte źródła informacji. Z uwagi na korzyści wynikające z jej stosowania dywersja i wszelkie jej przejawy są systematycznie doskonalone. W ostatnich latach, zwłaszcza z chwilą wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej, obszarem szczególnej aktywności sprawców dywersji są akweny morskie, w tym również Morze Bałtyckie. Powyższe okoliczności sprawiły, że autorzy niniejszego artykułu prezentują w syntetyczny sposób wyniki badań naukowych, które rozpoczęli z chwilą agresji Federacji Rosyjskiej na Republikę Ukrainy.

Słowa kluczowe: dywersja, sabotaż, zagrożenie, konflikt, kryzys polityczno-militarny, infrastruktura morska.

Wprowadzenie

Bezpieczeństwo to pojęcie niemogące być przypisane do jednej dyscypliny naukowej. „Analizowanie jego istoty jedynie w pewnych aspektach nie tylko zawęża problematykę, ale niejednokrotnie wypacza to, co w niej najistotniejsze, poprzez sugestię priorytetu zagadnień aktualnie prezentowanych. Prowadzi to często do nieuzasadnionego przekonania odbiorcy o dużym znaczeniu aktualnie prezentowanych problemów, przy jednoczesnym pominięciu zagadnień nieuwzględnionych przez autora”¹. Jakkolwiek by go nie identyfikować, to nie przestaje znikać z ust naukowców, polityków i obywateli. To zrozumiałe w warunkach zmienności determinant bezpieczeństwa postrzeganego tak w skali mikro, jak i makro.

Współczesny świat „targany jest wieloma konfliktami, które mimo swojego regionalnego zasięgu mają wpływ na polityczną i militarną sytuację na kuli ziemskiej. Niosą one ze sobą wiele zagrożeń, natury militarnej i pozamilitarnej, którym muszą stawić czoło władze państw, aby zapewnić bezpieczeństwo swoim obywatelom”². Konflikty owe poprzedzane są pojawianiem się symptomów, zagrożeń i zdarzeń, które mogą przerodzić się w sytuacje kryzysowe i ich nieodłączną część, jaką są kryzysy. Te ostatnie mogą mieć wiele odcieni, w tym również polityczne, militarne jak i takie, które łączą w sobie obie cechy.

Kryzysy polityczno-militarne to formy (fazy) konfliktów charakteryzujące się gwałtownym wzrostem napięcia między stronami, co może doprowadzić do starć zbrojnych³ i/lub sytuacja powstała w toku prowadzenia działań bojowych, grożąca utratą inicjatywy i możliwością przegranej kampanii, bitwy lub operacji, wymagająca podjęcia zdecydowanych, wszechstronnych kroków zaradczych⁴.

Oczywiście diagnoza charakteru jakiegokolwiek kryzysu w znacznej mierze zależy od płaszczyzny rozpatrywania. Każde zdarzenie inaczej wygląda, gdy rozpatrywać je z pewnej perspektywy czasu, inaczej, gdy generalizować z zewnątrz w trakcie jego trwania, a jeszcze inaczej, gdy jesteśmy jego uczestnikami i aktorami⁵.

W tym miejscu należy zauważyć, że kryzysy polityczno-militarne nie tylko wpływają pejoratywnie na niezagrożone funkcjonowanie państwa, lecz mogą przerodzić się w wojnę. Jakkolwiek by ich nie postrzegać, związane są one z okolicznościami, które określa się „warunkami zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa”.

Z perspektywy ontologicznej „kryzysy polityczno-militarne to zjawiska społeczne odzwierciedlające stany relacji (stosunki) między interesami grupowymi (wewnątrz państwa lub między państwami), których przejawem są różnorodne wrogie działania (walka) stron konfliktu z użyciem przemocy zbrojnej w ograniczonej skali. Wrogie działania stron

¹ J. Prońko, *Metafizyczne podstawy teorii bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo państwa (Dylematy i konsekwencje)*, red. nauk. B. Kaczmarczyk, B. Kogut, Szkoła Aspirantów PSP, Kraków 2011, s. 22.

² K. Jałoszyński, *Terroryzm separatystyczny i lewacki w Europie drugiej połowy XX wieku*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2009, s. 3.

³ *Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 1994, s. 13.

⁴ Ibidem, s. 38.

⁵ Szerzej: A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Prońko, *Uwarunkowania kryzysów polityczno-militarnych* [w:] *Problemy ochrony granic*, „Biuletyn Centrum Szkolenia Straży Granicznej” nr 33, Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 2006, s. 125–136.

konfliktu w kryzysie przybierają postać skumulowanych działań politycznych, ekonomicznych i innych”⁶.

Jakkolwiek nie identyfikować by tych kryzysów, nie ulega wątpliwości, że ich istotą jest przemoc, będąca sposobem realizacji celów politycznych. Są one powodowane decyzją kierownictwa organizacji politycznej (państwa) lub rezultatem wcześniejszych decyzji, dotyczących działań politycznych niezakładających i nieprzewidujących kryzysu⁷.

Na możliwość powstania kryzysów polityczno-militarnych oraz ich przebieg ogromny wpływ wywierają liderzy. Zagrożenia mogące doprowadzić do kryzysów polityczno-militarnych mogą zostać zażegnane w swojej początkowej fazie poprzez porozumienie się liderów obu zwaśnionych stron lub zniszczenie liderów jednej z nich albo skutkować starciami zbrojnymi pomiędzy stronami. Należy również jednocześnie pamiętać, iż nie każda wojna jest wynikiem takiego właśnie konfliktu, często jest ona kontynuacją polityki, czyli świadomego wyboru liderów jednej ze stron⁸.

Należy w tym miejscu zauważyć, że kryzysy polityczno-militarne prowadzą do stanu rzeczywistej bądź też odczuwalnej utraty kontroli nad toczącymi się procesami lub funkcjonowaniem organizacji przy jednoczesnej nieprzewidywalności rozwoju sytuacji i braku koncepcji na skuteczne jej opanowanie. Przyjmując to jako podstawową cechę kryzysów polityczno-militarnych, dość łatwo można wyjaśnić fakt, że najczęściej to właśnie obserwatorzy z zewnątrz oceniają daną sytuację jako kryzysową. Natomiast sami zainteresowani uważają, że zaistniała sytuacja niczym nie odbiega od normy, jest w pełni opanowana, a oni sami wiedzą, jak przeciwdziałać powstałemu zagrożeniu⁹.

Zmiany zachodzące w środowisku bezpieczeństwa Europy związane z wojną w Ukrainie, w tym w bezpośrednim sąsiedztwie Rzeczypospolitej Polskiej, sprawiają, iż warunki, w jakich funkcjonuje nasze państwo, można określić jako kryzys polityczno-militarny. W tych okolicznościach często wykorzystywane są działania dywersyjne. „Pomimo tego, że dywersja nie jest nowym sposobem działań, to uznanie dla jej skuteczności wymaga zajęcia się teoretyczną stroną jej prowadzenia. Nie można bowiem wykluczyć, iż już dziś bądź w przyszłości, stać się może jednym z najszerzej stosowanych sposobów prowadzenia walki zbrojnej”¹⁰.

Zagrożenie dywersyjne nie ogranicza się jedynie do działań w czasie wojny czy też kryzysu ją poprzedzającego. Obiektami działań dywersyjnych mogą być między innymi ważne obiekty polityczne, gospodarcze i wojskowe. W czasie pokoju może to być dezorganizacja gospodarki, potencjału obronnego, życia politycznego i administracji, osłabienie pozycji państwa na arenie międzynarodowej oraz podważenie jego sojuszy. Natomiast w czasie wojny może to być osłabienie potencjału militarnego, dezorganizacja działań wojennych oraz prowadzenie działań psychologicznych skierowanych na obniżenie wartości moralnej

⁶ Ł. Roman, *Rzeczywistość kryzysu we współczesnych uwarunkowaniach polityczno-militarnych*, „Journal of Modern Science” 2016, tom 1/28, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej, Józefów 2026, s. 383.

⁷ J. Topolski, *Wojna jako przedmiot badań historycznych*, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań 1993, s. 23.

⁸ A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Prońko, *Uwarunkowania kryzysów...*, op. cit., s. 127.

⁹ Por. W. Kitler, B. Wiśniewski, J. Prońko, *Wybrane problemy zarządzania kryzysowego w państwie*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2000, s. 41.

¹⁰ *Właściwości dywersji i jej zwalczania. Zarys problemu*, red. R. Jakubczak, B. Wiśniewski, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2006, s. 7.

i bojowej sił zbrojnych, a także zamachy na przedstawicieli najwyższych władz. Natomiast w okresie zagrożenia – paraliżowanie funkcji wewnętrznych państwa, zwłaszcza mobilizacji gospodarki i mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz doprowadzenie do jego izolacji politycznej¹¹.

Działania dywersyjne są przedmiotem szeroko zakrojonych badań naukowych i poddane są nieprzerwanemu doskonaleniu.

Wojna rosyjsko-ukraińska wygenerowała szereg nowych sposobów działań dywersyjnych i miejsc ich realizacji. Wśród nich należy odnotować destrukcyjne **oddziaływania dywersyjne, których obiektem jest infrastruktura podwodna Morza Bałtyckiego**.

Założenia badawcze

Przedmiotem badań były działania dywersyjne prowadzone na morzu. Badania podlegały ograniczeniom, polegającym na wykorzystaniu wiedzy i informacji powszechnie dostępnych dotyczących działań dywersyjnych prowadzonych na Morzu Bałtyckim.

W toku przeprowadzonych badań przyjęto za Januszem Sztumskim, że „metoda jest systemem założeń i reguł pozwalających na takie uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do jakiego świadomie się zmierza”¹². Natomiast przez metodę badań Marian Cieślarczyk rozumiał „zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badacza, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego”¹³. Podczas badań wykorzystywano metodę analizy dokumentów oraz literatury przedmiotu.

Klasyczne pojmowanie dywersji i sabotażu

Dywersja to forma działań zbrojnych na terenie zajęтым przez przeciwnika, ukierunkowanych na dezorganizację funkcjonowania jego systemu obronnego. Dywersja ma charakter zaczepny, skryty, zaskakujący, gwałtowny w działaniu. Cechą wiodącą działalności dywersyjnej jest udział żołnierzy (partyzantów), który z natury rzeczy pozwala zaklasyfikować je do działań walki zbrojnej. Dywersja ma na celu obniżenie poziomu zdolności przeciwstawiania się zagrożeniom kryzysowym i wojennym przez instytucje oraz społeczeństwo państwa przeciwnika. Działania dywersyjne zmierzają do zakłócenia życia politycznego i administracyjno-gospodarczego państwa przeciwnika oraz osłabienia jego potencjału militarnego. Dywersja ukierunkowana jest na wywołanie niepewności, osłabienie i dezorganizowanie jego sił zbrojnych przy jednoczesnym obniżeniu możliwości bojowych oraz na wzbudzenie poczucia stałego zagrożenia wśród społeczeństwa. Działania dywersyjne prowadzone są dla osiągnięcia pośrednich celów politycznych, ekonomicznych i wojennych. Współcześnie szerokie zastosowanie znajduje działalność ideologiczna stanowiąca

¹¹ Por., K. Gąsiorek, *Walka z pododdziałami sił specjalnych*, materiał na prawach maszynopisu (2000).

¹² J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 2010, s. 79.

¹³ M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2009, s. 219.

część składową wojny psychologicznej. Prowadzona jest m.in. poprzez wyolbrzymianie efektów akcji dywersyjnych, dyskredytację aparatu władzy, szerzenie nastrojów niepewności i paniki, dezinformację, skłanianie do rezygnacji z walki. Działania dywersyjne mogą być kierowane przeciw osobom i obiektom chronionym oraz niechronionym przy zaangażowaniu stosunkowo niewielkich sił. Powodzenie akcji dywersyjnej uzależnione jest od starannego jej przygotowania i sprawnego przeprowadzenia. Charakteryzuje je skrytość (prowadzenie działań bez ich ujawnienia i konfrontacji z przeciwnikiem), niekonwencjonalność (niestandardowa taktyka), elastyczność (dostosowanie ogółu działań do zaistniałych warunków), mobilność (sprawne przemieszczanie się, szybkość działania i wycofania się z miejsca akcji), samodzielność (dokonywanie zmian we wcześniej ustalonym planie działania), zmienność (dostosowanie działań do zmieniających się okoliczności), prostota. Często zaliczane są do tzw. działań specjalnych, działań nieregularnych, które wychodzą poza klasyczne ramy walki zbrojnej¹⁴. We współczesnych konfliktach zbrojnych działania dywersyjne stanowią element tzw. operacji wpływu, które są ściśle związane z zagrożeniami asymetrycznymi. To właśnie dlatego obecnie obserwuje się rosnące zainteresowanie tego typu operacjami¹⁵.

Z kolei sabotaż to forma walki z wrogiem ukierunkowana na przeszkadzanie mu w realizacji jego planów. Najczęściej sabotaż polega na niszczeniu bądź uszkodzaniu ważnych obiektów, zakłócaniu procesów życia gospodarczego lub politycznego, zakłócaniu realizacji zamierzeń rządu lub organizacji społeczno-politycznej. Sabotaż jest też wykorzystywany jako element działań dywersyjnych. Potencjalnym przedmiotem działań sabotażowych mogą być obiekty, w tym systemy infrastruktury krytycznej czy strategiczne dziedziny gospodarki (np. energetyka i transport). Szczególną grupę stanowią obiekty o przeznaczeniu militarnym. Sabotaż najczęściej przybiera nieorganizowany kształt, co w konsekwencji utrudnia ustalenie sprawcy. Nie wymaga korzystania ze specjalistycznych instrumentów do przeprowadzenia ataku, jak np. broń palna czy materiały wybuchowe. Atutem w tego typu działaniach jest bardzo dobra znajomość obiektu ataku lub organizacji będącej przedmiotem zaplanowanego celu, niejednokrotnie także swobodny dostęp do nich. Dostęp do obiektu i dobra orientacja pozwalają na precyzyjne zaplanowanie działań uwzględniających specyfikę obiektu oraz jego zabezpieczenie techniczne. Często w działaniach sabotażowych tworzy się pozory, mające w razie potrzeby skierować uwagę przeciwnika na zdarzenia losowe, wywołując w ten sposób przeświadczenie, że skutek sabotażu to rezultat przypadku. Działania sabotażowe mogą być prowadzone pojedynczo lub przez kilka osób jednocześnie, ponadto dla osiągnięcia jednego, wspólnie założonego celu mogą być prowadzone równoległe akcje sabotażowe¹⁶.

Przywołane określenia nie pozwalają na proste wyodrębnienie różnic między tymi pojęciami¹⁷. „Należy podkreślić tu również, że często jednoznaczne stwierdzenie, czy konkretny, zaistniały fakt należy odnieść do działalności sabotażowej czy też dywersyjnej, jest bardzo trudne [...]. Wstawienie w naprawiany most wadliwego lub uszkodzonego elementu,

¹⁴ *Encyklopedia Bezpieczeństwa Narodowego*, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/156>, dostęp: 15.07.2025 r.

¹⁵ B. Wiśniewski, *Once again about Fighting with Asymmetric Threats Based on the Example of Fight with Subversion*, „Internal Security” 2017, Volume 9, No. 1, Szczycno 2017, s. 142.

¹⁶ *Encyklopedia Bezpieczeństwa Narodowego...*, op. cit..

¹⁷ B. Wiśniewski, R. Jakubczak, *Ogólna charakterystyka dywersji [w:] Właściwości dywersji...*, op. cit., s. 9.

który spowoduje zawalenie się mostu pod obciążeniem, będzie sabotażem, a taki sam efekt uzyskany przez wysadzenie przęsła będzie dywersją”¹⁸.

Współczesny wymiar rosyjskich działań dywersyjnych na morzu

Jednym z wielu źródeł destrukcyjnego oddziaływania na człowieka lub jego otoczenie mogą być konflikty społeczne¹⁹. To właśnie one, przyjmując wiele form, są dziś równie groźne jak siły przyrody czy też konsekwencje rozwoju cywilizacyjnego. Jeśli ich przejawem są konflikty zbrojne, to dziś, w czasach, w których naprzeciwko siebie nie stają liczebnie duże armie, szczególnego znaczenia nabierają działania angażujące niewspółmiernie mniejsze siły, dokonujące równie efektywnych i spektakularnych działań. Stąd też współcześnie odnotowuje się wzrost zainteresowania prowadzeniem działań dywersyjnych (dywersją) jak i działań sabotażowych (sabotażem). Pomimo iż nie są one nowym sposobem działań, to uznanie dla ich skuteczności wymaga zajęcia się teoretyczną stroną ich prowadzenia²⁰.

Przegląd historyczny i współczesnych operacji wpływu pozwala uznać, że akty dywersji na infrastrukturze podwodnej na Morzu Bałtyckim wpisują się w formułę działań wojsk i służb specjalnych Federacji Rosyjskiej określanych jako środki aktywne – „aktivka” (ros. *активка*)²¹. Pojęcie to oznacza zbiór różnorodnych metod operacyjnych i narzędzi stosowanych w przeszłości przez Komitet Bezpieczeństwa Państwowego przy Radzie Ministrów ZSRR, a dziś głównie przez Federalną Służbę Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej (FSB), Główny Zarząd Wywiadowczy Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej (GRU) oraz Służbę Wywiadu Zagranicznego Federacji Rosyjskiej (SVR) do prowadzenia działań wpływu. Środki aktywne służą do destabilizacji społeczeństw, siania chaosu i dezinformacji, wspierania prorosyjskich elementów lub prowokowania niepokojów. Rosyjska doktryna wojenna zakłada użycie środków aktywnych do ataku na Zachód, w tym przeprowadzanie aktów dywersyjnych ukierunkowanych na infrastrukturę podwodną na Morzu Bałtyckim, które mają wywoływać panikę, niepokój społeczny, wzniecać nastroje radykalne, podważać profesjonalizm służb (straży pożarnej, policji, kontrwywiadu), sugerować istnienie wewnętrznego wroga oraz odwracać uwagę od innych wydarzeń (np. wyborów, reform, operacji wojennych)²².

Można zatem mówić o ciągłości praktyk dywersyjnych z epoki radzieckiej oraz ich adaptacji do współczesnych potrzeb operacyjnych oraz dostępnych narzędzi.

¹⁸ D. Kubajewski, A. Pazdor, *Podstawowe właściwości działań partyzanckich*, Akademia Sztabu Generalnego, Warszawa 1988, s. 68.

¹⁹ Por. J. Prońko, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, *Kryzys i zarządzanie*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2006, s. 41.

²⁰ *Właściwości dywersji...*, op. cit., s. 5.

²¹ Szerzej: M. Galeotti, Chapter 14. Active Measures: Russia's Covert Global Reach [in:] *Russia's Global Reach. A Security and Statecraft Assessment*, ed. G. P. Herd, https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2021-04/Russia%27s_Global_Reach_A_Security_and_Statecraft_Assessment_0.pdf, dostęp: 20.09.2025 r.

²² Szerzej: J. Darczewska, P. Żochowski, *Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy*, „Punkt Widzenia” 2017, nr 64, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2017, s. 29–36.

Analizy opracowań think-tanków²³ oraz wyniki badań²⁴ wskazują na zwiększoną liczbę incydentów dywersyjnych i sabotażowych w Europie po 2022 (m.in.: podpalenia, ataki w cyberprzestrzeni, ataki na zasoby przeznaczone na pomoc dla Ukrainy, zakłócenia pracy lotnisk przez drony komercyjne).

W okresie od października 2023 r. do października 2025 r. Federacja Rosyjska uszkodziła 11 podmorskich kabli i rurociągów na Morzu Bałtyckim²⁵. Szczegółowe informacje dotyczące wybranych aktów sabotażu na Morzu Bałtyckim z wykorzystaniem „floty cieni” przedstawiono w tabeli nr 1 (str. 88–89).

Z przeprowadzonych badań wynika, że działania dywersyjne ukierunkowane na uszkodzenie/zniszczenie/zakłócenie działania infrastruktury podwodnej na Morzu Bałtyckim są trwałym elementem strategii wojny hybrydowej prowadzonej w Europie przez Federację Rosyjską. Rosja w sposób systemowy atakuje infrastrukturę podwodną na Morzu Bałtyckim, prowadząc do osłabiania państw członkowskich Unii Europejskiej oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Bazując na przedstawionych powyżej rozważaniach, można zauważyć, że działania dywersyjne mają charakter zaczepny, skryty, zaskakujący, gwałtowny w działaniu i prowadzony na terytorium przeciwnika²⁶.

Przeprowadzone badania wskazują jednoznacznie, że w warunkach kryzysu polityczno-militarnego dywersja będzie czynem prawnie zabronionym, realizowanym w formach: dezinformacji, destrukcyjnych działań w cyberprzestrzeni oraz sabotażu.

Uwzględniając powyższe, uznać można, że działania destrukcyjne na Morzu Bałtyckim prowadzone przez statki Federacji Rosyjskiej są działaniami dywersji państwowej realizowanej poprzez sabotaż, ponieważ jest to umyślne zakłócanie życia, przeszkadzanie, zakłócanie realizacji zamierzeń rządu lub organizacji społeczno-politycznej przez jawną lub ukrytą podstępną działalność²⁷. Być może (?) definicja ta pozostaje w ścisłym związku z dywersją. Wydaje się, że interpretacja zachodzących zjawisk jest podobna, jednakże dokładniejsza analiza tego aspektu nie pozostawia wątpliwości, iż są to dwa całkowicie odmienne działania²⁸.

Mając na uwadze powyższe, zasadne wydaje się zwrócenie uwagi na fakt, że sabotaż ma nieco inny przebieg i konsekwencje aniżeli dywersja. Zatem, aby dokonać rzetelnej oceny konkretnego działania, istotnym wyznacznikiem może okazać się jego szerszy kontekst,

²³ Szerzej: M.F. Bukowski, *Agents of Chaos: The Shadow Campaign Against the West Cognitive Warfare and Covert Action by Russian and Belarusian Intelligence Service*, Casimir Pulaski Foundation, Warsaw 2025; K. Rękawek, J. Lanchès, M. Zotova, D. Bowser, *Russia's Crime-Terror Nexus: Criminality as a Tool of Hybrid Warfare in Europe*, GLOBSEC Centre for Democracy & Resilience and International Center for Counter-Terrorism, 2025.

²⁴ Szerzej: T. Saffjański, *Podpalenia w ramach operacji wpływu Federacji Rosyjskiej jako zagrożenie dla bezpieczeństwa powszechnego*, „Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono”, Akademia Pożarnicza, Warszawa 2025, s. 259–278.

²⁵ F. Bryjka, *NATO and the EU Respond to Russian Maritime Sabotage*, Bulletin No. 108 (2609), 9 October 2025, The Polish Institut of International Affairs, <https://www.pism.pl/publications/nato-and-the-eu-respond-to-russian-maritime-sabotage>, dostęp: 1.11.2025 r.

²⁶ P. Lubiewski, A. Drózd, *Dywersja i sabotaż – istota oraz wzajemne relacje*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2021, nr 38(1), Legnica 2021, s. 48.

²⁷ B. Wiśniewski, R. Jakubczak, *Ogólna charakterystyka dywersji*, [w:] *Właściwości dywersji...*, op. cit., s. 14.

²⁸ P. Lubiewski, A. Drózd, *Dywersja i sabotaż...*, op. cit., s. 49.

w tym również tożsamość sprawcy. Ma to szczególne znaczenie w procesie konstruowania bezpieczeństwa²⁹.

W związku z tym należy podkreślić, że potencjalnym przedmiotem działań sabotażowych są „obiekty (systemy) infrastruktury krytycznej, strategiczne dziedziny gospodarki, w tym energetyka i transport. Oddzielną grupę mogą stanowić obiekty o przeznaczeniu militarnym. Ponadto istotnym jest, że sabotażysta nie musi mieć świadomości znaczenia swojego działania. Literatura przedmiotu przytacza wiele przykładów, w których pod pozorem działania na szkodę obiektu lub organizacji ukryta była działalność kryminalna. Co więcej, współcześnie sabotaż może być warunkowany nie tylko przekonaniem do wsparcia obcego podmiotu lub światopoglądem, ale na przykład przymusem lub groźbą [...]. Najczęściej przybiera nieorganizowany kształt, co w konsekwencji utrudnia zdemaskowanie sprawcy. Tym bardziej że nie wymaga korzystania ze specjalistycznych instrumentów do przeprowadzenia ataku, takich jak broń palna lub materiały wybuchowe”³⁰.

Należy w tym miejscu podkreślić, że prowadzenie działalności sabotażowej ułatwia tworzenie pozorów, które w razie potrzeby skierują uwagę na zdarzenia losowe, a ewentualne dochodzenie doprowadzi do wniosku, że skutki działań to rezultat przypadku³¹.

Konkluzje

Dywersja należy do trudno identyfikowanych zjawisk. Bez wątplenia cechą wiodącą działań dywersyjnych jest udział żołnierzy, który z natury rzeczy pozwala zaklasyfikować je do walki zbrojnej. Wydaje się, że z upływem czasu problematyka działań dywersyjnych przestała być rozpatrywana w kontekście systemu obronnego państwa. W warunkach współczesnych konfliktów zbrojnych podejście do omawianego zagadnienia nabiera szczególnego znaczenia³².

Działania o charakterze dywersyjnym i sabotażowym mieszczą się w zbiorze działań specjalnych. Bardzo często ich wykonawcą mogą być siły specjalne, które przeżywają współcześnie renesans³³. To „rezultat potrzeb zgłaszanych przez współczesny świat, w celu rozwiązania sytuacji kryzysowych oraz wszelkiego rodzaju konfliktów, najczęściej (choć nie tylko) o niskiej intensywności i tak zwanym «pełzającym» charakterze. Jeśli działania specjalne mają być skutecznym środkiem likwidacji tego rodzaju napięć międzynarodowych i społecznych, należy zastanowić się nad ich rolą i miejscem już nie tylko we współczesnej walce zbrojnej, ale także we współczesnych stosunkach między narodowych, a także ich pojęciem, treścią, które – jak się wydaje – stale jeszcze są płynne”³⁴.

Obecnie prowadzone badania dotyczące bezpieczeństwa „mają silną skłonność do tego, aby budować swoją teorię na podstawie doświadczeń z wojen, walk i bitew albo ćwiczeń – stosować metodę uogólnień indukcyjnych. Jednocześnie z uwagi na swój prakseologiczny

²⁹ *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, red. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2007, s. 8.

³⁰ P. Lubiewski, A. Dróżdź, *Dywersja i sabotaż...*, op. cit., s. 51.

³¹ Por. B. Wiśniewski, P. Guła, *Terroryzm – skutki i reagowanie*, Wydawnictwo „Zdrowie i Zarządzanie”, Kraków 2009, s. 12.

³² P. Lubiewski, A. Dróżdź, *Dywersja i sabotaż...*, op. cit., s. 49.

³³ Ibidem, s. 52.

³⁴ H. Hermann, *Działania specjalne w wojnach i konfliktach zbrojnych po drugiej wojnie światowej*, „Zeszyty Naukowe AON” 2004, nr 3(56)A, s. 30.

charakter są one względnie elastyczne i wrażliwe na postęp naukowo-techniczny i zmiany społeczno-polityczne³⁵. Taki stan rzeczy nasilił się po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej. Jakkolwiek nie rozpatrywać badań bezpieczeństwa, należy wszelkie działania związane z prowadzeniem dywersji i sabotażu diagnozować. Proces diagnozowania realizowany jest w celu uzyskania informacji o [...] stanie systemu w aspekcie zdolności do wykonania wymaganych zadań³⁶. Systemu pozwalającemu skutecznie przeciwstawić się zagrożeniom dywersyjnym we wszystkich wymiarach starć militarnych i niebrojnych.

W świetle zaprezentowanych rozważań należy podkreślić, że „w okresie pokoju eksperymentalne sprawdzanie wszystkich założeń sztuki wojennej jest niemożliwe, nie oznacza to wcale, że opiera się ona wyłącznie na rozważaniach teoretycznych hipotezach i przypuszczeniach”³⁷. Wartościowych wniosków dostarczają efekty diagnozowania bezpieczeństwa i zagrożeń związanych z poznawaniem zjawisk i faktów dziejących się tu i teraz, opierającego się na obiektywizmie dokonanych analiz i ocen.

³⁵ J. Świniarski, W. Chojnacki, *Bezpieczeństwo jako przedmiot badań wybranych dyscyplin naukowych* [w:] *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa...*, op. cit. s. 278.

³⁶ T.M. Dąbrowski, *Diagnozowanie systemów antropotechnicznych w ujęciu potencjalowo-efektowym*, rozprawa habilitacyjna, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2001, s. 150.

³⁷ K. Nożko, *Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej*, Biblioteka Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1973, s. 345.

Tabela nr 1. Szczegółowe informacje dotyczące wybranych aktów sabotażu na Morzu Bałtyckim z wykorzystaniem „floty cieni”-

Data	Lokalizacja	Obiekt (kabel/linia/rurociąg)	Podjęzany statek	Uwagi/sledztwo	źródło
8.10.23	Zatoka Fińska (Finlandia, Estonia)	Podmorski gazociąg Balticconnector, łączący przez Zatokę Fińską systemy gazowe Finlandii i Estonii (ma 150 km długości, z czego 77 km przebiega po dnie morskim)	Statek Newnew Polar Bear (zarejestrowany w Hong-Kongu)	Znaleziono ślad przeciągającego się łańcucha lub kotwicy prowadzący do miejsca uszkodzenia na dnie morza oraz brak jednej kotwicy na statku podejrzany o udział.	https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-11/uzskodzenie-finisko-estonskiego-pola-czenia-gazowego-balticconnector https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art41700391-baltyk-zerwane-kable-energetyczne-to-wypadki-wywiady-watpia-w-udzial-rosji
18.11.24	Morze Bałtyckie, wyspa Öland/ Szwecja	kabel C-Lion 1 to podmorski kabel telekomunikacyjny łączący Finlandię i Niemcy – długość około 1173 km.	Chiński statek Yi Peng 3	Analiza danych o ruchu statków od dostawcy Marine Traffic pokazuje, że Yi Peng 3 minął kabel C-Lion o 4.02 nad ranem w poniedziałek. Dwie minuty później operator kablowy Cinia zauważył usterkę, a następnie całkowitą awarię. Według śledczych m.in. ze Swedish Accident Investigation Authority (SHK) statek mógł przeciągać zakotwiczoną kotwicę przez dno morskie (ok. 180 mil morskich) w rejonie, gdzie doszło do przerwania kabli.	https://www.dw.com/pl/niemieckie-media-chi%C5%84ski-statek-w-centrum-podejrzenia%C5%84-o-sabota%C5%BC-na-ba%C5%82yku/a-70839363 https://wyboreza.biz/biznes/7.177150.31478598-uszkodzenie-kabli-na-baltyku-to-znowu-sprawka-chinezy-kow.html
17.11.24	Morze Bałtyckie, Litwa – Szwecja	Przerwany kabel światłowodowy BCS East-West Interlink, łączący wyspę Gotlandia (Szwecja) i Litwę (kabel liczył około 218 km długości)	Nie podano (prawdopodobnie powiązany z shadow fleet)	Jednostka z wyłączonym AIS w tym czasie; śledztwo w toku.	https://www.gospodarkamorska.pl/na-celowniku-wroga-kable-podmorskie-jako-cel-sabotazu-infrastruktury-krytycznej-83181

18.11.24	Morze Bałtyckie, Finlandia–Niemcy	Uszkodzono kabel światłowodowy C-Lion I, który zapewnia łączność między Finlandią a Niemcami	Nie podano (prawdopodobnie powiązany z shadow fleet)	Jednostka z wyłączonym AIS w tym czasie; śledztwo w toku.	https://www.irt.lt/en/news/-in-english/19/2472575/-eleven-damaged-cables-in-15-months-what-is-happening-in-baltic-sea?srsltid=AfmBOoqv1qHKbwSA7wm4htwWY5AC7e02zUJHsaJJdH485XWvjulO6v&utm_source=chatgpt.com
25.12.24	Zatoka Fińska (Finlandia–Estonia)	Linia energetyczna Estlink 2 plus 4 kable telekom.	Statek Eagle S pod banderą Wysp Cooka	Fińska policja podejrzewa, że tankowiec Eagle S, który 25 grudnia uszkodził kabel energetyczny Estlink 2 oraz dwa inne kable telekomunikacyjne łączące Finlandię i Estonię, jest częścią moskiewskiej „floty cieni” wykorzystywanej do omijania sankcji na eksport rosyjskiej ropy.	https://pl.euronews.com/2025/08/12/finlandia-oskarza-oficerow-powiazanego-z-rosja-statku-eagle-s-ktory-uszkodzil-kable-podmor https://www.pap.pl/aktualnosci/uszkodzony-podmorski-kabel-do-transmisji-danych-na-baltyku-sledztwo-w-zwiazku-z

Źródło: B. Wiśniewski, T. Safjański, referat nt. *Sabotage acts of shadow ship fleets supported by the Russian Federation on submarine infrastructure in the Baltic Sea in 2023–2025* wygłoszony 26.11.2025 r. na VI International Scientific Conference “Maritime Security of the Baltic-Black Sea Region: Challenges and Threats” zorganizowanej przez Państwowy Uniwersytet Spraw Wewnętrznych w Odessie.

Bibliografia

- Bukowski M.F., *Agents of Chaos: The Shadow Campaign Against the West Cognitive Warfare and Covert Action by Russian and Belarusian Intelligence Service*, Fundacja Kazimierza Pułaskiego, Warszawa 2025.
- Cieślarczyk M., *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2009.
- Czupryński A., Wiśniewski B., Prońko J., *Uwarunkowania kryzysów polityczno-militarnych* [w:] *Problemy ochrony granic*, „Biuletyn Centrum Szkolenia Straży Granicznej” nr 33, Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 2006.
- Darczewska J., Żochowski P., *Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy*, „Punkt Widzenia” nr 64/2017, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2017.
- Dąbrowski T. M., *Diagnozowanie systemów antropotechnicznych w ujęciu potencjałowo-efektowym*, rozprawa habilitacyjna, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2001.
- Encyklopedia Bezpieczeństwa Narodowego*, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/156>, dostęp: 15.07.2025 r.
- Galeotti M., Chapter 14. *Active Measures: Russia's Covert Global Reach* [in:] *Russia's Global Reach. A Security and Statecraft Assessment*, ed. G.P. Herd, https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2021-04/Russia%27s_Global_Reach_A_Security_and_Statecraft_Assessment_0.pdf, dostęp: 20.09.2025 r.
- Gąsiorek K., *Walka z pododdziałami sił specjalnych*, materiał na prawach maszynopisu (2000).
- Hermann H., *Działania specjalne w wojnach i konfliktach zbrojnych po drugiej wojnie światowej*, „Zeszyty Naukowe AON” 2004, nr 3(56)A.
- Jałoszyński K., *Terroryzm separatystyczny i lewacki w Europie drugiej połowy XX wieku*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2009.
- Kitler W., Wiśniewski B., Prońko J., *Wybrane problemy zarządzania kryzysowego w państwie*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2000.
- Kotarbiński T., *Medytacje o życiu godziwym*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1985.
- Kubajewski D., Pazdor A., *Podstawowe właściwości działań partyzanckich*, Akademia Sztabu Generalnego, Warszawa 1988.
- Lubiewski P., Drózd A., *Dywersja i sabotaż – istota oraz wzajemne relacje*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2021, nr 38(1), Legnica 2021.
- Nożko K., *Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej*, Biblioteka Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1973.
- Prońko J., *Metafizyczne podstawy teorii bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo państwa (Dylematy i konsekwencje)*, red. nauk. B. Kaczmarczyk, B. Kogut, Szkoła Aspirantów PSP, Kraków 2011.
- Prońko J., Wiśniewski B., Wojtuszek T., *Kryzys i zarządzanie*, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2006.

- Rękawek K., Lanchès J., Zotova M., Bowser D., *Russia's Crime – Terror Nexus: Criminality as a Tool of Hybrid Warfare in Europe*, GLOBSEC Centre for Democracy & Resilience and International Center for Counter-Terrorism, 2025.
- Roman Ł., *Rzeczywistość kryzysu we współczesnych uwarunkowaniach polityczno-militarnych*, „Journal of Modern Science” tom 1/28/2016, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej, Józefów 2026.
- Safjański T., *Podpalenia w ramach operacji wpływu Federacji Rosyjskiej jako zagrożenie dla bezpieczeństwa powszechnego*, „Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono”, Akademia Pożarnicza, Warszawa 2025.
- Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 1994.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 2010.
- Świniarski J., Chojnacki W., *Bezpieczeństwo jako przedmiot badań wybranych dyscyplin naukowych* [w:] *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, red. nauk. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2006.
- Topolski J., *Wojna jako przedmiot badań historycznych*, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań 1993.
- Wiśniewski B., Guła P., *Terroryzm – skutki i reagowanie*, Wydawnictwo „Zdrowie i Zarządzanie”, Kraków 2009.
- Wiśniewski B., *Once again about Fighting with Asymmetric Threats Based on the Example of Fight with Subversion*, „Internal Security”, Volume: 9, No.: 1/2017, Szcztyno 2017.
- Wiśniewski B., *Praktyczne aspekty badań bezpieczeństwa*, Difin, Warszawa 2020.
- Wiśniewski B., Prońko J., *Ogniwa ochrony państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003.
- Właściwości dywersji i jej zwalczania. Zarys problemu*, red. R. Jakubczak, B. Wiśniewski, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2006.
- Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, red. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała 2007.

SUMMARY

Andrzej Czupryński, Paweł Lubiewski, Tomasz Safjański, Jarosław Struniawski,
Bernard Wiśniewski

**Acts of sabotage at sea as a manifestation of sabotage activities
in conditions of political and military crisis**

Diversion has always been used whenever there occurred an armed confrontation between opposing sides. It falls within the group of asymmetric actions, understood as those in which there is a disparity between the fighting sides. It encompasses land, air, sea, and cyberspace. Contemporary diversion threats are changing. They indicate a clear blurring of the lines between classical means of combat and those not included in the military catalogue. This means that effective countering them and minimizing the effects of their occurrence requires scientific research, also utilizing open sources of information. Due to the benefits of its use, diversion and all its manifestations are systematically improved. In recent years, especially following the outbreak of the Russian-Ukrainian war, areas of particular activity for perpetrators of diversion have been maritime zones, including the Baltic Sea. These circumstances have led the authors of this article to present in a synthetic way the conclusions of scientific research, which they have been conducting since the aggression of the Russian Federation against the Republic of Ukraine.

Key words: diversion, sabotage, threat, conflict, political-military crisis, maritime infrastructure.

Data wpływu artykułu: 17.11.2025 r.

Data akceptacji artykułu: 8.12.2025 r.